

ГРОМОВА А. О.,
помічник судді
(Одеський апеляційний
господарський суд)

УДК 346.5

DOI <https://doi.org/10.32842/2078-3736/2020.2-2.37>

ПРОБЛЕМАТИКА ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ РЕАЛІЗАЦІЇ КРЕДИТНИХ ВІДНОСИН У МЕРЕЖІ ІНТЕРНЕТ

Актуальність статті полягає в необхідності дослідження проблематики правового регулювання кредитних відносин у мережі Інтернет. Незважаючи на те, що світова практика показує, що це є сучасною цілком законною практикою, в нашій державі до такого способу отримання кредитів досить слабка довіра населення у зв'язку зі сталими стереотипами.

Об'єктом дослідження є чинне та перспективне законодавство України щодо необхідності правового регулювання кредитних відносин у мережі Інтернет. Під час написання дослідження були використані такі методи дослідження, як аналіз, синтез, індукція, дедукція.

Метою статті є дослідження правової проблематики здійснення в Україні кредитних відносин у мережі Інтернет. Для досягнення зазначеної мети були поставлені такі завдання дослідження:

- аналіз основних положень вітчизняного законодавства щодо кредитних відносин у мережі Інтернет;
- аналіз правової природи кредитних відносин у мережі Інтернет.

Автором зроблено висновок про те, що у ситуації, що сьогодні склалася, взаємодія кредитних інститутів з населенням відбувається дещо безконтрольно, хаотично й не піддається якомусь обліку з боку контролюючих структур.

В умовах, що склалися, онлайн-кредитування має прийняти цивілізований характер, а саме:

- видача кредиту в мережі Інтернет не повинна мати безконтрольний характер, зокрема мають враховуватися фінансова стійкість позичальника й наявність постійного місця роботи;
- суми наданих кредитів повинні враховувати загальний дохід позичальника;
- має активізуватися взаємодія бюро кредитних історій з кредитними інститутами задля своєчасного відстеження простроченої заборгованості, недопущення її появи та вжиття відповідних заходів щодо нівелювання можливих негативних наслідків, зокрема в рамках удосконалення нормотворчої практики;
- слід забезпечити інформаційну доступність інституту фінансової грамотності для населення, зокрема в рамках введення фінансових консультантів у всіх офісах кредитних організацій, де проводяться операції з видачі кредитів.

Ключові слова: кредитні відносини, кредит, мікrokредит, онлайн-кредитування, фінансові послуги.

Gromova A. O. Problems of legal regulation implementation of credit relations on the Internet

The relevance of the article is the need to research problems of legal regulation implementation of credit relations on the Internet. Although world practice shows that it is a modern and quite legitimate practice, in our country this type of credit is rather weakly trusted by the population due to the constant stereotypes.

The subject of the study is the current and promising legislation of Ukraine on the need for legal regulation of credit relations on the Internet. The following research methods were used when writing the study: analysis, synthesis, induction, deduction, and the other.

The purpose of this article is to study the legal issues of credit relations in Ukraine on the Internet. To achieve this goal were set the following research objectives:

– analyze the main provisions of the domestic legislation on credit relations on the Internet;

– analyze the legal nature of credit relationships on the Internet.

The authors concluded that in the current situation, the interaction of credit institutions with the population is somewhat uncontrolled, chaotic and not subject to any accounting by the controlling structures.

In the current conditions of online-lending must take a civilized character, namely:

– granting a loan on the Internet should not be uncontrolled, because the financial stability of the borrower and the presence of a permanent place of work should be taken into account;

– the amount of loans provided should take into account the total income of the borrower;

– intensifying the interaction of credit bureaus with credit institutions in order to monitor overdue debt in a timely manner, prevent its occurrence and take appropriate measures to counteract the potential negative consequences, including in the framework of improving the norm-creative practice;

– information accessibility of financial literacy institute for the population, including in the framework of introduction of financial advisers in all offices of credit institutions where operations on granting loans are conducted.

Key words: *credit relations, credit, microcredit, online-lending, financial services.*

Вступ. В останні роки як в Україні, так і в усьому світі Інтернет активно використовується суб'єктами господарювання в найрізноманітніших галузях діяльності. Це обумовлено перш за все тим, що використання сучасних телекомунікаційних технологій дасть змогу істотно знизити матеріальні витрати, пов'язані зі здійсненням банківських операцій, та скоротити витрати часу на їх проведення.

По-перше, вплив прогресу на формування та розширення масштабів мережі Інтернет обумовлений безперервним розвитком і швидким поширенням інформаційно-комунікативних технологій, а також постійним зниженням цін на їх придбання та використання, що підвищує їх доступність. По-друге, спостерігається значне переміщення різних видів соціально-економічної діяльності в електронне середовище, в якій уже зараз представлені різні види бізнесу.

Розвиток комерційного використання Інтернету породжує низку проблем, пов'язаних із правовим регулюванням цієї сфери, і сьогодні виникла гостра потреба вирішення цих проблем за допомогою адаптації діючих і розроблення нових правових актів, що регулюють відносини, пов'язані з використанням Інтернету, а саме проблематикою правового регулювання кредитних відносин у мережі Інтернет.

Питання правового регулювання та проблемних аспектів здійснення кредитних відносин у мережі Інтернет на цьому етапі досліджено вкрай недостатньо, що зайвий раз підтверджує

актуальність вибраної теми. Варто зазначити, що комплексне дослідження цієї теми нині відсутнє.

В різних аспектах дослідженням складових частин цієї теми займалися вітчизняні науковці, а саме І.А. Безклубий (дослідження банківських правочинів) [1], С.М. Лепех (цивільно-правове регулювання кредитного договору) [2], Л.М. Іваненко (дослідження кредитування в іноземній валюті) [3], В.Я. Погребняк (цивільно-правове регулювання відносин споживчого кредитування) [4], Г.Ю. Шемшученко (фінансово-правові аспекти регулювання банківського кредитування) [5].

Виявлення та аналіз проблем правового регулювання використання Інтернету в банківській діяльності видаються складними без відповіді на ключове питання про те, яким чином Інтернет впливає на кредитні відносини, що складаються в процесі здійснення онлайн-кредитування.

Постановка завдання. Метою статті є дослідження правової проблематики здійснення в Україні кредитних відносин у мережі Інтернет.

Результати дослідження. Розвиток кредитування відіграє важливу роль у задоволенні потреб фізичних осіб, а також інших суб'єктів господарювання, що, зрештою, впливає на стабільність національної економіки. На сучасному етапі розвитку економіки становище багатьох банків різко змінилось під впливом політичної та економічної нестабільності. Економічні та політичні проблеми негативно позначились на платоспроможності фізичних осіб, що погіршило якість кредитного портфеля багатьох банків, а також обумовило зменшення звернень до банків та інших кредитних установ.

Як відомо, кредитування фізичних осіб сприяє швидшому зростанню життєвого рівня населення, розширенню процесу реалізації товарів та отримання прибутку, як наслідок, збільшенню податкових надходжень до бюджету держави.

Нинішня нормативно-правова база не відповідає реальним потребам ефективності функціонування розвинутого ринку кредитування. Діяльність суб'єктів окремих сегментів кредитного ринку законодавчо не регламентується. Часто законодавчі акти містять суперечливі положення, які створюють можливості для маніпулювання та ухиляння від виконання взятих на себе зобов'язань і унеможливають використання сучасних фінансових інструментів. При цьому найактуальнішим питанням, яке потребує законодавчого врегулювання та стосується всіх сегментів кредитного ринку, є захист прав кредиторів і позичальників, оскільки саме ця ланка в кредитних відносинах є найслабшою та найменш законодавчо врегульованою. Більшість наявних на вітчизняному ринку кредиторів припинила свою діяльність через проблеми неможливості повернення боргів, оскільки чинні Закони України не дають змогу кредитору швидко забрати та реалізувати предмет застави [6, с. 52].

Розвиток кредитних відносин в Україні вимагає регуляторно-організаційних заходів з удосконалення інституційної структури ринку. Посилення інституційного забезпечення кредитного ринку потребує вдосконалення нормативно-правового регулювання захисту прав учасників кредитних відносин і реалізації заставленого майна, уніфікації та наповнення реєстрів позичальників і застав, розвитку бюро кредитних історій, а також покращення інформаційного забезпечення кредитного ринку та поширення на ньому сучасних механізмів і фінансових інструментів.

Зниження реальних доходів населення, зменшення обсягів виробництва, високий рівень інфляції, а також ведення бойових дій на Сході України призвели до неспроможності позичальників вчасно виконувати свої зобов'язання за кредитами, що спричинило зростання простроченої заборгованості. Необхідною умовою вирішення цієї проблеми стала ретельніша увага банківських установ до фінансового стану позичальників та їх кредитних історій. Саме через таку більш строгую систему у здійсненні банками кредитування на ринку фінансових послуг з'явилися фінансові установи, які надають кредити за спрощеною системою.

Спрощена система кредитування (так звані мікрокредити) покликана задовольняти окремі потреби фізичних осіб у здійсненні будь-яких споживчих потреб.

Мікрокредитування є фактично позикою на невеликі грошові суми й короткий період часу. Здебільшого воно набрало популярності серед населення, коли виникає необхідність у невеликому кредиті до отримання авансу або заробітної плати. У нашій країні цей вид фінансових послуг почав нестримно розвиватися останнім часом, коли банки не виявили зацікавленості до видачі невеликих грошових сум, розрахованих на середній рівень доходу населення. З розвитком інтернет-технологій такий вид кредитування став доступний через мережу Інтернет шляхом зарахування грошових коштів на картку, емітовану будь-яким банком, клієнта.

Україна переживає підйом онлайн-кредитування. Хоча з точки зору правовідносин різниця між способом видачі кредиту стирається, адже використання Інтернету – це лише інструмент видачі кредиту, проте вкрай важливим є питання законодавчого врегулювання цього інструмента [7, с. 89].

Законопроект «Про внесення змін до деяких законів України щодо розширення переліку кредитних договорів, на які поширюється дія Закону «Про споживче кредитування»» № 1109 передбачає, що на кредитні договори, загальний розмір кредиту за якими не перевищує однієї мінімальної заробітної плати, не поширюються норми частин 2–7 статті 9 Закону (щодо необхідності надання кредитором споживачу до укладення договору паспорту споживчого кредиту за спеціальною формою) та статті 19 (щодо черговості погашення вимог за договором про споживчий кредит).

Також пропонується обмежити сукупну суму платежів, що підлягають сплаті споживачем у разі невиконання його зобов'язань, передбачених договором про споживчий кредит (неустойки (штраф, пеня), процентної ставки, інших платежів), загальний розмір кредиту за яким не перевищує однієї мінімальної заробітної плати, подвійною сумою, одержаною споживачем за таким договором, що не може бути збільшена за домовленістю сторін.

В законопроекті передбачається, що згода споживача на передачу інформації стосовно цього кредиту хоча б в одне бюро кредитних історій, яке включене до Єдиного реєстру бюро кредитних історій, є обов'язковою умовою надання кредиту.

На нашу думку, від законодавця на цьому вирішальному етапі розвитку такого інструменту кредитування, потребуються наступні рішучі кроки.

По-перше, на нашу думку, потрібно закріпити той факт, що онлайн-кредитування, або інтернет-кредитування, є лише окремим інструментом, а не окремою формою такого договору. Саме цей факт ставить під сумнів створення для цього окремого закону. З юридичної точки зору це не зовсім коректно, тому що Цивільний кодекс України включає поняття договору, укладеного на відстані.

Отже, найбільш логічним та правильним з точки зору юридичної техніки є внесення змін до вже наявних законів або ухвалення необхідних підзаконних нормативно-правових актів задля збільшення кількості інструментів укладення договорів на відстані, зокрема кредитних, а також посилення юридичної відповідальності за такими договорами.

По-друге, наступним важливим елементом вирішення проблем онлайн-кредитування є вирішення питання віддаленої ідентифікації позичальника через Інтернет та спрощення вимог для фінансових компаній, що здійснюють такі операції.

Це обґрунтовується тим, що під час видачі онлайн-позики використовується платіжний інструмент позичальника, а саме карта, емітована банком. Під час отримання банківської карти позичальник вже, звертаючись до банку, проходив ідентифікацію та верифікацію. Усі транзакції позичальника за картою фіксуються платіжною системою й банком – емітентом карти, тому ймовірність того, що позичальник буде використовувати отримані через онлайн-інструментарій кошти в незаконній діяльності, вкрай мала. Суми, які клієнт отримує в кредит на карту, також досить невеликі для масштабів системної протиправної діяльності.

По-третє, наголошуємо на необхідності термінового зобов'язання фінансових установ оперативно й на регулярній основі передавати інформацію по позичальниках у бюро кредитних історій. Недолік інформації та низька оперативність передачі її в бюро призводить до ситуації, коли одна людина протягом декількох годин може отримати кілька онлайн-кредитів у різних сервісах, а потім здебільшого їх просто не повертати.

Зведення єдиної бази бюро кредитних історій дало б змогу оперативно отримувати інформацію про платоспроможність фізичної особи, яка звернулася за отриманням грошовою позики, та уникнути проблеми непогашення кредитів або хоча б звести її до мінімуму. Таким чином, можна зменшити обсяг шахрайства на кредитному ринку, що знизить ризики фінансових установ, а з ними й процентні ставки за кредитами.

Розвитку здійснення кредитних операцій в онлайн-режимі, зокрема, сприяло б розкриття інформації про працевлаштування та платоспроможність особи, яку можна отримати в податковій, а також даних негативного характеру про притягнення до різних видів юридичної відповідальності.

Значно спростити момент викриття шахраїв могли б також мобільні оператори, якщо б вони здійснювали надання інформації про давність активації номеру мобільного телефону, звісно, за запитом.

Також вважаємо, що значним спрощенням самої діяльності фінансових компаній були б зміни до нормативно-правового акта, який регулює питання оформлення паспорта споживчого кредиту у випадках, коли його видано більш ніж на 30 днів та на суму, яка є більшою за мінімальну заробітну плату. Це вимагає від фінансової компанії здійснення більшої кількості паперової роботи, яка збільшує витрати на кредитне обслуговування, що також закладається фінансовими компаніями у вартість кредиту.

На наш погляд, зміни спрощення процедури віддаленої ідентифікації позичальників є законно логічною, бо перераховуються на картку, під час оформлення якої вже раніше надавалися документи особистої ідентифікації.

Значною мірою ускладняється аналіз інформації про суб'єкта, який звертається до фінансової установи для отримання кредиту, відсутністю доступу до закритих державних реєстрів. Вирішення цього питання значно прискорило б збирання інформації про клієнта та допомогло б уникнути ситуацій неповернення грошових коштів, запозичених у фінансової компанії.

Нині в українському законодавстві немає такого поняття, як «небанківське кредитування» або «мікрокредитування», або «онлайн-кредитування». Вважаємо невідкладним це питання як термінове законодавче врегулювання.

Сам спосіб здійснення онлайн-кредитування не дає змоги фінансовим установам отримувати достатню кількість інформації про особу, що підводить цей вид кредитування під особливий рівень небезпеки з боку шахраїв.

Висновки. Таким чином, технічний прогрес впливає на переосмислення природи кредиту, наданого населенню, його форм, видів і процесу. У зв'язку з цим актуальним залишається розроблення поняття «онлайн-кредитування». На сучасному етапі розвитку у сфері онлайн-кредитування не вистачає спеціального правового регулювання на законодавчому рівні. Слабка роль держави як регулятора цього специфічного кола відносин призводить до відсутності підтримки цієї сфери бізнесу, а також повноцінного здійснення діяльності.

Вважаємо за необхідне внести зміни в численні нормативно-правові акти, які регулюють здійснення такого виду відносин, щоби уникати провокацій з боку фінансових установ, а також для зменшення процентних ставок, які використовуються ними у зв'язку з недостатністю правової регламентації.

Список використаних джерел:

1. Безклубий І.А. Банківські правочини : монографія. Київ : Видавничий дім «Ін Юре», 2007. 456 с.
2. Лепех С.М. Кредитний договір : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : спец. 12.00.03 «Цивільне право та цивільний процес; сімейне право; міжнародне приватне право»; Львівський національний університет ім. І. Франка. Львів, 2004. 19 с.
3. Іваненко Л.М. Правові засади споживчого кредитування. *Вісник КНТЕУ*. 2011. № 1. С. 103–110.
4. Погребняк В.Я. Цивільно-правове регулювання відносин споживчого кредитування в Україні : дис. ... канд. юрид. наук : спец. 12.00.03 «Цивільне право і цивільний процес,

сімейне право; міжнародне приватне право». Харків. 2016. URL: http://nauka.nlu.edu.ua/download/diss/Pogrebnyak/d_Pogrebnyak.pdf.

5. Шемшученко Г.Ю. Фінансово-правові аспекти регулювання банківського кредитування : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : спец.12.00.07 «Адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право» ; Інститут законодавства Верхової Ради України. Київ, 2005. 20 с.

6. Бублик Є.В. Макроекономічні та інституційні передумови відновлення іпотечного ринку України. *Економіка і прогнозування*. 2014. № 3. С. 41–56.

7. Голик М.В., Сопко В.В. Правові колізії у законодавчому забезпеченні кредитної діяльності. *Економічні науки. Серія «Облік і фінанси»*. 2011. Вип. 8 (29). Ч. 1. С. 88–94.

КИСЛА К. О.,

студентка IV курсу

(Навчально-науковий інститут права
Університету державної
фіскальної служби України)

ФОМЕНКО Ю. О.,

кандидат юридичних наук,

старший викладач кафедри фінансового права

(Університет державної
фіскальної служби України)

УДК 347.73

DOI <https://doi.org/10.32842/2078-3736/2020.2-2.38>

ВПЛИВ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ НА ФОРМУВАННЯ МІСЦЕВИХ ФІНАНСІВ: НАЦІОНАЛЬНИЙ І ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД

Із підписанням і ратифікацією Європейської хартії місцевого самоврядування, яка реалізує концепцію місцевого самоврядування, засади його функціонування, правову та фінансову основи, країни-учасниці зобов'язалися виконувати положення щодо здійснення розподілу своїх грошових ресурсів між бюджетами державного та місцевого рівнів із урахуванням принципів, регламентованих Хартією. З огляду на це нині в Україні відбувається децентралізація, тобто передача повноважень і фінансів від державної влади органам місцевого самоврядування на основі Концепції реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади і Плану заходів щодо її реалізації. Саме тому актуальним є розгляд теоретичних і практичних питань фінансової децентралізації в Україні з урахуванням досвіду зарубіжних країн. У статті визначається сутність поняття «місцеві фінанси» на основі наукових підходів щодо розуміння цього поняття в юридичній літературі; досліджуються типи децентралізації, а саме «фінансова децентралізація» та її зміст на прикладі зарубіжного досвіду успішного проведення децентралізаційних реформ. Наводяться основні характеристики, притаманні децентралізації влади в англо-американських і європейських правових сім'ях. Виділяються особливості проведення децентралізації влади у Великій Британії, Сполучених Штатах Америки

